ONTWERP STRATEGIE VLAAMS GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID 2023-2027

INHOUD

1 Inleiding 3

1.1 Kader voor het toekomstige Vlaamse Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) 3

1.2 Aanpak 5

2 Strategische doelstellingen van het GLB 2023-2027 6

3 Conclusie 15

1 INLEIDING

1.1 KADER VOOR HET TOEKOMSTIGE VLAAMSE GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID (GLB)

Sinds de hervorming van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) in 2013, doorgevoerd in 2015, is de context waarbinnen dit beleid werkt duidelijk veranderd:

- de landbouwprijzen daalden fors door macro-economische factoren, geopolitieke spanningen en andere krachten;
- bij de handelsbesprekingen verschoof de nadruk van multilaterale naar bilaterale akkoorden en de EU staat ook meer open voor de mondiale markten;
- de EU ging nieuwe internationale verbintenissen aan, bijvoorbeeld rond klimaatsverandering (met de klimaatconferentie van Parijs in 2015), rond internationale ontwikkeling (zie de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (sustainable development goals (SDG's) van de VN) en rond andere geopolitieke ontwikkelingen zoals migratie;
- extremere weersomstandigheden zorgden voor een grotere variatie in landbouwopbrengsten.

Deze verschuivingen leidden tot een publiek debat of de GLB-hervorming van 2013 de aanhoudende uitdagingen rond economische gezondheid van de landbouwsector, zorg voor het milieu, klimaatbescherming en een sterk, economisch en sociaal weefsel in de Europese plattelandsgebieden wel voldoende had beantwoord. Het debat werd ook gevoed door de nieuwe kansen geboden door handel, bio-economie, hernieuwbare energie, circulaire economie en digitale evolutie.

Dit werd meegenomen in de wetsvoorstellen rond het GLB voor de periode 2021-2027[1], die de Europese Commissie op 1 juni 2018 presenteerde. Hierin wordt het Europese kader voor het toekomstige GLB gemoderniseerd om het af te stemmen op de prioriteiten van de Commissie en op de SDG's.

Want, zoals vermeld in de mededeling over het Meerjarig Financieel Kader (MFK) van de Europese Commissie, moet het gemoderniseerd GLB de overgang naar een volledig duurzame landbouwsector en de ontwikkeling van vitale plattelandsgebieden ondersteunen. Zo garandeert men veilig en hoogwaardig voedsel voor meer dan 500 miljoen consumenten. Het Europese GLB moet beter afgestemd worden op de huidige en toekomstige uitdagingen, zoals klimaatverandering en generatiewissel. Tegelijkertijd moet het de Europese landbouwers blijven steunen om de landbouw duurzaam en concurrerend te houden.

De volgende negen specifieke doelstellingen (SpD)[2] staan dan ook centraal in het toekomstige Europese GLB:

[1] Later bleek dat het nieuwe GLB met 2 jaar uitstel zal starten, dus het nieuwe GLB zal de periode 2023-2027 beslaan.
[2] Verwijzing naar deze nummering in hoofdstuk 2 . De formulering van de specifieke doelstellingen is overgenomen uit de ontwerpverordening van de Europese Commissie en nog onderhevig aan veranderingen.

- SpD 1: steun bieden voor een leefbaar landbouwinkomen en veerkracht in de hele Unie om voedselzekerheid te vergroten;
- SpD 2: het concurrentievermogen en de marktgerichtheid vergroten, onder meer door te focussen op onderzoek, technologie en digitalisering;
- SpD 3: de positie van de landbouwers in de waardeketen verbeteren;
- SpD 4: bijdragen tot matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering en tot duurzame energie;
- SpD 5: duurzame ontwikkeling en efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht bevorderen;
- SpD 6: bijdragen tot de bescherming van biodiversiteit, versterken van ecosysteemdiensten en in stand houden van habitats en landschappen;
- SpD 7: jonge landbouwers aantrekken en bedrijfsontwikkeling vergemakkelijken in plattelandsgebieden;
- SpD 8: de werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden bevorderen, met inbegrip van bio-economie en duurzame bosbouw;
- SpD 9: de EU-landbouw beter doen inspelen op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft veilig, voedzaam en duurzaam voedsel, verspilling en dierenwelzijn.

De Europese lidstaten moeten in hun strategische plannen aanduiden hoe ze de GLB-instrumenten willen inzetten om aan deze negen EU-doelstellingen tegemoet te komen, rekening houdende met de specifieke behoeften van hun eigen landbouwers en plattelandsgemeenschappen.

Vlaanderen maakt dus een GLB-Strategisch Plan op voor de periode 2023-2027. Dit plan bevat zowel de invulling van pijler 1 (met het Europees Landbouwgarantiefonds) als de invulling van Pijler 2 (met het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling). Hoe dit wordt ingevuld, kan in grote mate door Vlaanderen bepaald worden want er is een zekere vrijheid om, in functie van de Vlaamse noden, beleidskeuzes, steunmaatregelen en (rand-)voorwaarden voor beide pijlers op te zetten.

In Vlaanderen zal het GLB-plan 2023-2027, samen met andere Vlaamse beleidsinitiatieven, bijdragen aan de realisatie van de langetermijndoelstellingen voor een duurzame voedselketen vermeld in de SDG's en de Visie 2050 van de Vlaamse Regering. Via deze Visie 2050 wil de Vlaamse Regering van Vlaanderen tegen 2050 een regio maken

- die sociaal, open, veerkrachtig en internationaal is;
- die welvaart en welzijn creëert op een innovatieve en duurzame manier;
- waarin iedereen meetelt.

In Visie 2050 vormt duurzaamheid het leidende principe, en worden de SDG's expliciet onderschreven.

1.2 AANPAK

Om tot het Strategisch Plan GLB 2023-2027 te komen zal een traject worden doorlopen waarvan dit een eerste output is.

Eerst en vooral inventariseerde het Departement Landbouw en Visserij, op basis van verschillende SWOT's (i.s.m. externe experten en het brede publiek), studies, plannen, visiedocumenten en insteek van een klankbordgroep (met vertegenwoordiging van de meest relevante stakeholders), een hele reeks diverse noden. Met het GLB-budget als beperkende factor in het achterhoofd, werden hieruit prioritaire noden gefilterd. Deze werden vertaald tot krachtlijnen voor het GLB 2023-2027, die aan de klankbordgroep werden voorgelegd.

De krachtlijnen vormden ook de basis van deze strategienota, die aangeeft welke richting het Vlaams GLB-plan 2023-2027 wil uitgaan. Natuurlijk is deze nota onder voorbehoud van de verdere ontwikkeling en de definitieve goedkeuring van de Europese GLB-wetsvoorstellen.

Een volgende stap is om, op basis van de doelstellingen, de meest adequate interventies te ontwikkelen. Volgens het definitieve MFK (periode 2021-2027) daalt het GLB-budget aanzienlijk, vooral in de eerste pijler. Als we het budget voor 2027 (laatste jaar van het nieuw MFK) vergelijken met het budget voor 2020 (laatste jaar van het vorige MFK), zien we een verlies van 0,6%. Als we ook de inflatie incalculeren, is er een daling van 13,5 % (-14,7% in pijler 1 en -6,2% in pijler 2).

Deze vooruitzichten dwingen ons om het Vlaams GLB sterk te focussen. In het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 maakt de Vlaamse Regering van innovatie, digitale transformatie, een sterke economie, de omslag naar een kringloopeconomie en klimaat een speerpunt van haar beleid. Het spreekt voor zich dat, naast deze focus, ook wordt gezocht naar win-win-situaties met andere Vlaamse beleidsplannen, zodat de wederzijdse werking en impact wordt ondersteund en versterkt.

2 STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN VAN HET GLB 2023-2027

Duurzame landbouw- en voedselsystemen als sleutel tot een toekomstgerichte Vlaamse land- en tuinbouw

We streven naar de ontwikkeling en een rechtszekere toekomst voor alle vormen van duurzame land- en tuinbouw, waarbij ecologische, economische en sociale elementen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Hiervoor zal ze in het Vlaamse landbouwbeleid effectieve en efficiënte maatregelen uitwerken binnen een stimulerend en doelgericht kader dat rekening houdt met de landbouw- en bedrijfsrealiteit, de natuurlijke omgeving en de maatschappelijke context. De primaire productie vormt de basis voor een geïntegreerd en coherent Vlaams voedselsysteem in een circulaire economie.

De Vlaamse invulling van het GLB 2023-2027 vormt een stimulerend en ondersteunend onderdeel van het Vlaamse landbouwbeleid.

Het Vlaamse GLB 2023-2027 wordt opgehangen aan 7 krachtlijnen waarbij **innovatie – samenwerking – focus op de echte landbouwer** cruciale rode draden in het verhaal vormen:

- *Innovatie*: De eerste krachtlijn (inzetten op innovatie en kennisdeling) werkt vanzelfsprekend ook in alle andere krachtlijnen door.
- *Samenwerking*: Het bereiken van de GLB-doelstellingen gebeurt via een integrale aanpak. Daarom zal het Vlaamse GLB zoveel mogelijk inzetten op **horizontale en verticale samenwerking**, **interactieve processen** en **netwerking**. Verschillende vormen van samenwerking kunnen zo voor economische, ecologische en sociale meerwaarde zorgen. Dit is relevant voor alle betrokken actoren en segmenten van het Vlaamse GLB-strategisch plan: primaire producenten, de keten, onderzoekers, kennisinstellingen, steden en gemeenten, ruimtegebruikers, …
- *Focus op de echte landbouwer*: Om het beperkte GLB-budget efficiënt te besteden is gerichte steun heel belangrijk. Dit wordt toegelicht onder krachtlijn 3. Een eerlijk landbouwinkomen is een noodzakelijk element voor toekomstgerichte en duurzame landbouw- en voedselsystemen.

Krachtlijn 1: Innovatie en **kennisdeling** versnellen als hefboom voor competitiviteit en het anticiperen op maatschappelijke en ecologische uitdagingen

Dit draagt bij tot alle Europese GLB-doelstellingen (zie SpD's hoger)

Naar een kennis- en innovatiesysteem voor de landbouw (AKIS)

We bouwen verder aan een sterk Kennis- en Innovatiesysteem (AKIS, Agricultural Knowledge and Innovation System) om kennisopbouw en innovatie in de land- en tuinbouw en de plattelandsgebieden te versnellen en zo beter te kunnen inspelen op de GLB-doelstellingen en de uitdagingen van vandaag en morgen. Het AKIS brengt alle organisaties die kennis en innovatie generen, delen en gebruiken bij elkaar.

Innovatie is een hefboom om de veerkracht van de bedrijven te verhogen, niet alleen om de concurrentiekracht van de bedrijven te versterken maar ook om tegemoet te komen aan allerlei maatschappelijke uitdagingen en klimaatdoelstellingen in een context van zorg voor beperkte natuurlijke hulpbronnen, circulariteit en bio-economie. Innovatie is dus geen doel op zich maar een middel om doelstellingen te realiseren.
We creëren ruimte voor creativiteit en innovatie en zorgen voor een faciliterend en stimulerend kader waarin **alle vormen van innovatie** een kans krijgen, ook op kleine schaal. Het kan gaan over de implementatie van een nieuw of significant verbeterd product of proces, een nieuwe manier van vermarkten, een nieuwe organisatorische methode of systeeminnovatie.

Duurzame innovatie moet **haalbaar en betaalbaar** zijn, in het bijzonder voor jonge landbouwers, en moet op maat zijn van de noden van de verschillende doelgroepen en sectoren. Het is belangrijk voor de betrokken actoren om het risico op falen te kunnen dragen.

Een **interactief innovatieproces** houdt 3in dat innovatie tot stand komt door interacties en co-creatie tussen relevante actoren met complementaire kennis (landbouwers, onderzoekers, bedrijfsadviesdiensten, producentorganisaties, leveranciers, kennisinstellingen …). Als dit gevolgd wordt door een begeleiding van

innovatietrajecten en een ondersteuning van innovatieve investeringen, dan leidt dit tot een snelle verspreiding van innovatieve, praktische oplossingen voor de problemen en kansen van de landbouwers. Met het GLB ondersteunen we de bottom-up-benadering.

Er is aandacht voor interventies voor de echte voorlopers die als eerste een innovatie bedenken en ontwikkelen, en voor de innovatieve volgers. Via **sensibilisering, demonstratie** en **advisering** worden kennis, innovatie- en onderzoeksresultaten verspreid zodat innovaties versneld in de (brede) landbouwpraktijk worden omgezet en het innovatiebewustzijn vergroot.

Naast innovatie heeft het **levenslang leren** een belangrijke rol in de ontwikkeling van een duurzame en veerkrachtige landbouw. We versterken **kennisopbouw**, via kwaliteitsvolle en onafhankelijke adviesverlening, begeleiding, sensibilisering, opleidingen, verspreiden van informatie en kennisdeling, aangepast aan toekomstige uitdagingen en maatschappelijke trends. Met nieuwe leervormen (e-learning, blended learning ...) bereiken we een breder publiek. Bijzondere aandacht gaat naar de economische rendabiliteit, aanpasbaarheid en transformeerbaarheid en een klimaatslimme en circulaire landbouw. Extra begeleiding voor nieuwkomers, generatiewissels en overnames heeft zijn plaats tijdens en na de overname/opstart van het bedrijf.

Er wordt een GLB-netwerk opgezet om AKIS-gerelateerde activiteiten te ondersteunen, zoals de kruisbestuiving tussen praktijk en onderzoeker stimuleren, de plannen en resultaten van operationele groepen verspreiden, en de kennis vanuit het Europese EIP-AGRI die bruikbaar is in Vlaanderen capteren en filteren.

Krachtlijn 2: Ondernemerschap en vakmanschap stimuleren voor een dynamische, weerbaardere en duurzame land- en tuinbouwsector in samenhang met haar natuurlijke omgeving en de maatschappelijke context

Dit draagt bij tot de Europese GLB-doelstellingen SpD 1, SpD 2, SpD 3 , SpD 5 en SpD 9 (zie hoger)

Landbouwers moeten vandaag tegelijk vakman, manager, innovator en ondernemer zijn. Het bevorderen van meer ondernemerschap bij onze land- en tuinbouwers moet mee leiden tot **efficiëntere bedrijven die crisisbestendiger en veerkrachtiger zijn**. Hierbij gaat niet enkel aandacht naar robuustheid, maar ook naar aanpasbaarheid en transformeerbaarheid. Om sterk te staan in een mondiale context moet het Vlaams agrovoedingscomplex (ABC) een sterke speler blijven. Daarom beogen we een verdere vooruitgang voor alle sectoren in het ABC op de diverse indicatoren zoals omzet, tewerkstelling en investeringen.

Het Vlaamse GLB 2023-2027 ondersteunt landbouwbedrijfsleiders in hun zoektocht naar duurzame opportuniteiten voor hun bedrijf. Het geeft hen kansen om te investeren, innoveren en **veerkrachtige en toekomstgerichte landbouwverdienmodellen** te ontwikkelen in samenhang met de natuurlijke omgeving, de maatschappelijke context en de kansen en uitdagingen van de markt. Het doel is dat onze ondernemers op lange termijn private en publieke goederen en diensten kunnen blijven leveren.

We hebben specifieke aandacht voor **diversificatie** van activiteiten en **differentiatie** naargelang de kenmerken, zoals product, productieproces, streek ... Op die manier kunnen risico's gespreid worden en kunnen **toegevoegde waarde** en **meerwaarde** gecreëerd worden binnen het landbouwverdienmodel.

We stimuleren **digitalisering** en het optimaal gebruik van **data** in de landbouw. Dat kan bijvoorbeeld via **precisielandbouw** en **smart farming** en het gebruik van **slimme technologieën** om bodem, gewas, dier en klimaat in real time te monitoren en te managen. Enerzijds moeten die resulteren in betere technische en bedrijfseconomische resultaten voor de landbouwer. Anderzijds moeten ze de impact op milieu en omgeving verder terugdringen, en moeten ze de dierengezondheid en transparantie van de voedingsproductie verder verhogen.

Veerkracht van het landbouwsysteem vraagt naast een individuele benadering van bedrijfsleiders, ook een gezamenlijke benadering. Een landbouwer opereert immers in interactie met een heel aantal actoren, zoals toeleveranciers, afnemers, aanbieders van diensten, financiële instellingen, overheidsinstellingen, … Het GLB stimuleert **horizontale samenwerkingsverbanden** tussen land- en tuinbouwers onderling en **verticale** samenwerkingsverbanden tussen land- en tuinbouwers, afnemers, verwerkers, handelaars en andere maatschappelijke operatoren. Het doel is om de **positie van de landbouwer in de agrovoedingsketen** te **verbeteren,** in te zetten op risicopreventie en risicobeheer en de **kosten en baten beter te delen**.

Producentenorganisaties (PO's) en andere horizontale samenwerkingsvormen kunnen een belangrijke rol spelen om het aanbod te concentreren, de afzet te verbeteren, de productie te plannen en af te stemmen op de vraag, de productiekosten te optimaliseren en de producentenprijzen te stabiliseren, om reststromen te valoriseren en voedselverliezen terug te dringen, om onderzoek te verrichten, de beste praktijken te bevorderen en technische bijstand te verstrekken, en om bijproducten en de risicobeheersingsinstrumenten waarover hun leden beschikken te beheren.

Krachtlijn 3: Verduurzamen van het inkomen van de land- en tuinbouwer om zo een leefbaar inkomen te waarborgen en de bedrijfsontwikkeling in een snel veranderende omgeving te stimuleren

Dit draagt bij tot de Europese GLB-doelstellingen SpD 1 (zie hoger)

Het inkomen van de land- en tuinbouwer verduurzamen met het oog op een leefbaar inkomen is een van de speerpunten van het GLB. Het inkomen in de landbouwsector is volatiel en is over het algemeen laag in vergelijking met andere economische sectoren. Een land- of tuinbouwbedrijf is vaak kapitaals- en arbeidsintensief met een kleine economische draagkracht en een beperkt beschikbaar kapitaal. De productiekosten voor onder meer arbeid, grond, de steeds strengere milieu- en gezondheidsnormen, dierenwelzijn en voedselveiligheid zijn hoger dan in andere regio's in de wereld en worden door de markt onvoldoende vergoed.

Om het inkomen te verduurzamen en de GLB-middelen efficiënt te besteden, moet de GLB-steun op de echte landbouwers worden toegespitst. Om ervoor te zorgen dat de steun terecht komt bij de echte landbouwers, zal een **kaderdefinitie voor 'echte landbouwer'** worden vastgelegd met voorwaarden. Daarbij zal voor elke echte landbouwer een **ontwikkelingspad** mogelijk zijn met aandacht voor de economische, ecologische en sociale aspecten, en ook voor de startende landbouwers. Om de administratieve lasten te verminderen, wordt verder ingezet op de optimalisering van de **perceelsaangifte** en wordt er nog meer op toegezien dat de landbouwer maar één keer informatie moet doorgeven.

Om alle echte landbouwers een redelijke levensstandaard te verzekeren, zal ingezet worden op de areaalgebonden ontkoppelde betaling, de **basisinkomenssteun voor duurzaamheid**'. Aan deze basisinkomenssteun voor duurzaamheid wordt het **nieuwe conditionaliteitssysteem** gekoppeld. Dit nieuwe conditionaliteitssysteem tilt de ambitie op het gebied van milieu, klimaat, volksgezondheid, gezondheid van dieren en planten en dierenwelzijn op een hoger niveau in vergelijking met het huidige GLB. Het komt daarmee tegemoet aan de verwachtingen van de burger/consument. De conditionaliteit vormt de solide basis van de groene architectuur waarop de andere maatregelen binnen de groene architectuur geënt zijn.

De ecoregelingen en de agromilieu- en klimaatmaatregelen moeten binnen de nieuwe groene architectuur de landbouwers stimuleren om landbouwpraktijken uit te voeren die ertoe bijdragen dat de milieu- en klimaatdoelstellingen worden gerealiseerd. Ze gaan verder dan de vereisten in het nieuwe conditionaliteitssysteem, zijn vrijwillig voor de landbouwers en zullen ingevuld worden volgens de krachtlijnen rond 'klimaatslimme duurzame land- en tuinbouw' en 'aandacht en zorg voor natuurlijke hulpbronnen, biodiversiteit en landschappen'. Om mee invulling te geven aan deze doelstellingen zal geopteerd worden voor de meest geschikte instrumentenmix, gericht op een zo breed mogelijke invulling binnen de gehele sector.

We kiezen voor een uitfasering ten laatste tegen 2027 van de gekoppelde inkomenssteun en voor een duurzaam alternatief om zowel de weggevallen inkomenssteun op te vangen als bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen waarvoor de betrokken veehouders inspanningen leveren.

Om toegang te hebben tot **de productiemiddelen** en ze **verder te verduurzamen,** zijn investeringen nodig. We zetten in op ondersteuning van investeringen die noodzakelijk zijn om de veerkracht van onze landbouwbedrijven te verhogen. Dit zowel op het vlak van robuustheid als van aanpasbaarheid en transformeerbaarheid. We hebben bijzondere aandacht voor investeringen die de milieu- en klimaatimpact verminderen en een positieve bijdrage leveren aan klimaatadaptatie.

Krachtlijn 4: Aandeel aan **instromers** in de land- en tuinbouwsector verhogen met aandacht voor een kwalitatieve opstart

Dit draagt bij tot de Europese GLB-doelstellingen SpD 7 en SpD 8 (zie hoger)

Instroom in de land- en tuinbouwsector, zowel door een generatiewissel als door nieuwkomers, speelt een belangrijke rol in de verduurzaming van de landbouwsector, de economische ontwikkeling van de agrovoedingssector en in de strategische voedselvoorziening in het algemeen. De overname/opstart van een landbouwbedrijf is echter zeer kapitaalintensief en houdt, gezien de fluctuerende prijzen, eveneens een belangrijk risico in. De eerste vijf jaar zijn dan ook van groot belang voor de levensvatbaarheid van een landbouwbedrijf op de lange termijn. Aandacht voor de instromers zal ook leiden tot een kwalitatieve opstart van een bedrijf wat zal bijdragen tot een eerlijk landbouwinkomen op termijn waardoor het beroep aantrekkelijker wordt.
Gezien het strategisch belang voor Vlaanderen, zal het budget voor jonge landbouwers verder gaan dan het verplichte minimumpercentage van 2% van het jaarlijkse budget voor rechtstreekse betalingen. Dit budget zal ingezet worden op de extra basisinkomenssteun voor jonge landbouwers (pijler 1) en de

overname- en opstartsteun (pijler 2). Daarnaast zal bij het ontwerp van andere maatregelen onderzocht worden hoe instroom kan gefaciliteerd worden.

De **extra basisinkomenssteun** voor jonge landbouwers komt tegemoet aan de nood aan financiële ondersteuning van jonge landbouwers.

We **ondersteunen de overname** van een bestaand bedrijf **en de opstart** van nieuwe bedrijven, met bijzondere aandacht voor jonge landbouwers. Hierbij gaat specifieke aandacht naar de toekomstgerichtheid en duurzaamheid van het bedrijf. De overname-/opstartsteun wordt gekoppeld aan de uitvoering van een business-(ontwikkelings)plan dat door de overnemer/opstarter is ingediend. Aan opstartende of overnemende landbouwbedrijven die specifieke aandacht hebben voor **reconversie naar innovatieve en toekomstgerichte verdienmodellen of innovatieve productiewijzen** met verhoogde duurzaamheid wordt een verhoogde overname-/opstartsteun (incentive) gegeven. We ondersteunen ook **geleidelijke bedrijfsovernames**, waarbij de jonge overnemer geleidelijk het inkomen buiten het landbouwbedrijf kan afbouwen en de overlater, die het bedrijf gefaseerd verlaat, zijn inkomen vervangt door een inkomen buiten het landbouwbedrijf tot aan de pensioengerechtigde leeftijd.

Het GLB zal een faciliterende rol spelen om jonge en nieuwe landbouwers in contact te brengen met ervaren landbouwers en/of landbouwers die hun bedrijf overlaten. We stimuleren de **rol van mentor die de overlatende/ervaren landbouwer kan spelen**. Bij een overname wordt de interactie tussen overnemer en overlater gestimuleerd.

Krachtlijn 5: Een **klimaatslimme duurzame land- en tuinbouw** intensiveren

Dit draagt bij tot de Europese GLB-doelstelling SpD 4 (zie hoger)

Het Vlaams Klimaatbeleidsplan 2021-2030 legt voor de landbouwsector het doel vast om in 2030 een broeikasgasreductie te realiseren van 25 % ten opzichte van 2005. Het geeft ook het beleidskader mee aan voor concrete mitigatiemaatregelen voor de landbouwsector. Daarenboven bepaalt het ontwerp van het Vlaams adaptatieplan 2021-2030 dat we onze landbouw moeten wapenen om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. Om een dergelijke klimaatslimme en duurzame landbouw te realiseren, zetten we onder meer via het GLB in op 3 pijlers:

1. Het mitigatiebeleid is gericht op het **verminderen van de broeikasgasemissies** van de landbouw
   Een brongerichte aanpak (voorkomen van emissies) levert de meeste winst. Hiervoor stimuleren we innovatieve technologieën en praktijken voor voeder-, mest- en bodemmanagement, energiebesparing en de productie van hernieuwbare energie op het landbouwbedrijf. We onderzoeken mogelijke maatregelen rond veestapelmanagement op bedrijfsniveau en aangepaste voederrantsoenen met lokale eiwitproductie en additieven. Daarnaast onderzoeken we ook maatregelen die de productiviteit doen stijgen en die de energie-efficiëntie verbeteren. Ook kringlopen sluiten via circulaire principes op bedrijfs- of sectorenniveau biedt kansen om broeikasgasemissies verder te reduceren.

2. Stimuleren en beschermen van **koolstof (C)-opslag**
   Om de mogelijkheden van C-opslag optimaal te benutten in de landbouwsector moeten we de bestaande stocks in permanente graslanden beschermen. Daarnaast willen we ook de aanleg van

bijkomend grasland, de inzaai van andere gepaste teelten, zoals luzerne, en het verhogen van het C-gehalte van akkerland stimuleren. Verschillende beheersmaatregelen en/of ecoregelingen (bv. aangepaste teeltrotaties, inbreng organisch materiaal in bodem, boslandbouw ...) kunnen hier een antwoord op bieden.

3. Aanpassen aan de klimaatverandering
   Om zich aan te passen aan klimaatverandering geven we de landbouwer de juiste instrumenten in handen om zijn bedrijfsvoering bij te sturen. Aandachtspunten daarbij zijn aangepaste teelttechnieken en -systemen, robuuste gewassen, beschikbaarheid van water, ...

Een cruciale factor om klimaatmaatregelen uit te voeren is dat de geleverde inspanningen vertaald worden in een meerwaarde en evenwaardige netto-inkomsten voor de landbouwer. Het GLB met zijn verschillende interventietypes, biedt een gepast ondersteunend kader om de landbouwers te sturen naar een klimaatslimme landbouw.

We zoeken op de eerste plaats naar '**win-win'-strategieën** die maximaal inspelen op **synergiën** tussen mitigatie, C-opslag en adaptatie of die op meerdere doelen inspelen. Een integrale werkwijze is noodzakelijk zodat ook andere duurzaamheidsindicatoren niet uit het oog worden verloren.

Krachtlijn 6: Aandacht en zorg voor **natuurlijke hulpbronnen, biodiversiteit en landschappen**

Dit draagt bij tot de Europese GLB-doelstellingen SpD 5 en SpD 6 (zie hoger)

Met dit GLB geven we bijzondere aandacht aan de zorg voor **bodem, water, biodiversiteit en landschappen**.

<u>Een toekomstbestendige landbouwbodem</u>

Een duurzaam bodembeheer leidt tot een gezonde bodem. Ook in het kader van klimaatadaptatie is een gezonde bodem uiterst belangrijk. Bij extreme weersomstandigheden kan een gezonde bodem een werkelijk verschil betekenen om teeltschade te voorkomen. Zowel de biologische, chemische als fysische eigenschappen van de bodem dragen bij tot de globale kwaliteit van de bodem.

Elementen voor een **duurzaam bodembeheer** in het GLB zijn onder meer: het verhogen van C-gehalte (zie ook krachtlijn 5), pH, teeltplanning en teelttechniek, precisielandbouw, bemesting en mestmanagement.
Ook erosie en verdichting worden aangepakt. Het nieuwe conditionaliteitssysteem vormt hiervoor een solide basis. Een **brongerichte aanpak**, waarbij men in de eerste plaats de erosie op het perceel probeert te vermijden, verdient de voorkeur. Maar ook de afstroming verhinderen en overlast beperken is in sommige gevallen noodzakelijk.

<u>Duurzaam waterbeheer door land- en tuinbouw</u>

Water is een onmisbare productiefactor in de land- en tuinbouwsector. De landbouwsector speelt als grote landgebruiker een actieve rol in het duurzaam waterbeheer. Een integrale aanpak is nodig, waarbij zowel gefocust wordt op waterkwantiteit als op waterkwaliteit. Voor het aspect waterkwantiteit geven we verder uitvoering aan het actieplan water dat eind 2018 werd gefinaliseerd.

Aangepaste teeltkeuzes, teelttechnieken en een duurzaam bodembeheer zijn belangrijke instrumenten om het risico op nutriëntenuitspoeling te verminderen, de afstroom van water te vermijden, de klimaatresistentie (droogte/wateroverlast) te verhogen en gebruik en emissies van gewasbeschermingsmiddelen door zowel puntvervuiling als diffuse verontreiniging te verminderen. Er moet ook gewerkt worden aan de **bemestingspraktijk** en het bodembeheer omdat de beoogde goede waterkwaliteit nog ver weg is.
Ook de aanleg van bufferstroken of oeverzones, waterconservering en creatie van **win-win-situaties** voor de landbouwers (bv. door spaarbekkens te gebruiken) kunnen bijdragen aan een integraal waterbeheer. Maatregelen kunnen op individueel niveau door de landbouwer of op collectief niveau genomen worden.

Bovendien stimuleren we rationeel omgaan met water (bv. d.m.v. waterbesparende technieken, irrigatie- en data-aansturing, verdere technische innovaties,...) en het hergebruik van water.

Multifunctionele landbouw voor biodiversiteit en landschappen

Landbouwers leveren een bijdrage aan het behoud en onderhoud van de open ruimte. Door hun kennis over lokale terreinomstandigheden en ervaring met beheerwerken zijn ze een zeer waardevolle partner in de zorg voor biodiversiteit en landschap. Daarenboven is het landbouwlandschap ook de thuis van heel wat dieren en planten, de zogenoemde agrobiodiversiteit. Die zijn belangrijk om een duurzaam landbouwecosysteem te kunnen behouden.

Landbouwers kunnen hier actief aan bijdragen door **milieuvriendelijke landbouwpraktijken** toe te passen die aansluiten bij de bedrijfsvoering. Indien dergelijke landbouwproductiemethodes minder rendabel zijn biedt het GLB hiervoor ondersteunende en stimulerende instrumenten.

Daarnaast kunnen landbouwers **bijkomende diverse (niet-productieve) activiteiten** in hun bedrijfsvoering opnemen die een meerwaarde betekenen voor de biodiversiteit en het landschap. Het GLB moet de landbouwer ondersteunen om deze activiteiten op te nemen. De maatregelen situeren zich buiten de landbouwproductie en leiden daardoor tot extra kosten en/of gederfde inkomsten. Hiervoor is er onder andere nood aan een marktconforme vergoedingsregeling voor de geleverde diensten zodat de landbouwer zijn bedrijf leefbaar kan houden.

Er wordt gezocht hoe **de betrokkenheid en het eigenaarschap** van de landbouwer hierin verder kan verhoogd worden.

Krachtlijn 7: De open ruimte en het **lokaal economische en maatschappelijk weefsel in de echte plattelandsgebieden** versterken

Dit draagt bij tot de Europese GLB-doelstellingen SpD 1, SpD 3, SpD 4, SpD 5, SpD 6, SpD 8 en SpD 9 (zie hoger)

Het plattelandsbeleid en de ontwikkeling van dit platteland en de open ruimte in Vlaanderen vergen een geïntegreerde en gebiedsgerichte strategie.

De **Leader**-aanpak (bottom-up-benadering) heeft in het verleden al vruchten afgeworpen en zal ook in de toekomst kansen krijgen om lokale ontwikkelingsstrategieën uit te werken en uit te voeren. Daarbij wordt ingespeeld op lokale noden en opportuniteiten.

Zowel het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen als de Open Ruimte Beweging brachten in Vlaanderen het maatschappelijk debat over de waardering van onze **open ruimte** op gang. Deze open ruimte moet zoveel mogelijk multifunctioneel worden ingericht en de omgevingskwaliteit ervan moet worden verhoogd.

We zetten in op de **plattelandsuitdagingen** waarvoor Vlaanderen de komende decennia staat: open ruimte, klimaatneutraliteit, leefbare dorpen en kwalitatieve landschappen en leefomgeving. Het spreekt daarbij voor zich dat deze uitdagingen vooral via samenwerking en lokale coalities gerealiseerd worden (lokale besturen en organisaties, ngo's, eigenaars en gebruikers ...). Landbouwers spelen dan ook, als belangrijk actor in het landschap, in de lokale gemeenschappen en het economische weefsel, een belangrijke rol in de Vlaamse open ruimte.

Het GLB versterkt de **kansen voor de landbouw** om in te spelen op de behoeften van andere plattelandsactoren (recreanten, consumenten, zorgbehoevenden ...). Dit zorgt enerzijds voor grotere betrokkenheid tussen landbouw en maatschappij en anderzijds voor een meer divers of stabieler landbouwinkomen.

We streven naar **klimaatvriendelijke dorpen** en agrarische bedrijven die in het kader van adaptatie en mitigatie bijdragen aan een oplossing voor het klimaatvraagstuk. Dit kan door maatregelen te nemen op dorps- en omgevingsniveau, zoals groenblauwe dooradering, lokale maatregelen voor hernieuwbare energie, circulair grondstoffengebruik, kernversterking en de eraan gekoppelde versterking van de open ruimte, inzetten op functionele fiets- en wandelverbindingen, koolstofopslag ...

Het **economisch en maatschappelijk weefsel op het platteland** moet versterkt worden. Belangrijke thema's hierbij zijn recreatie en toerisme, sociale cohesie en armoede. Het platteland heeft diverse functies en moet (oude en nieuwe) bewoners en bezoekers alle kansen bieden.

We bevorderen de sociale samenhang van onze dorpen. We houden daarbij rekening met de transitie van onze dorpsgemeenschappen en hebben aandacht voor de landbouwers in hun directe woon- en leefomgeving. We voorzien in omkaderende maatregelen voor de uitdagingen op het vlak van vergrijzing, armoede, welzijn en integratie op het platteland en ondersteunen de basisbereikbaarheid via de vervoersregio's. We ondersteunen de beeldkwaliteit van onze dorpen en het principe van kernversterking in combinatie met luwteoases in een versterkte open ruimte.

We geven uitvoering aan de groene infrastructuur, geënt op de landschappelijke kenmerken en kwaliteiten en integreren daarbij ook het landschappelijk en agrarisch erfgoed. We mikken met het beheer van onze **kwalitatieve landschappen** op een lokale economische dynamiek. We benutten ook de beheerresten die voortkomen uit het onderhoud van onze landschappen voor andere doeleinden volgens het principe van circulariteit.

3 CONCLUSIE

Door het afnemend Europees GLB-budget zullen voor de periode 2023-2027 prioriteiten moeten worden gelegd in het Vlaams GLB. Om het beperkte GLB-budget efficiënt te besteden is gerichte steun heel belangrijk. Het toekomstige Vlaamse GLB moet bijdragen tot de verdere ontwikkeling van efficiënte en veerkrachtige bedrijven voor een dynamische, weerbare en duurzame land- en tuinbouwsector.

We stimuleren de ontwikkeling van veerkrachtige en toekomstgerichte landbouwverdienmodellen voor echte landbouwers. We zetten in op samenwerking om de marktgerichtheid te vergroten en de positie van de landbouwers in de waardeketen te verbeteren. Bijzondere aandacht gaat naar het verhogen van het aandeel instromende land- en tuinbouwers, omdat zij een belangrijke rol spelen in de verduurzaming van de sector.

We zoeken naar een kaderdefinitie “echte landbouwer” zodat de GLB-middelen efficiënt besteed kunnen worden. We kiezen voor een uitfasering ten laatste tegen 2027 van de gekoppelde inkomenssteun en voor een duurzaam alternatief om zowel de weggevallen inkomenssteun op te vangen als bij te dragen aan de realisatie van de klimaatdoelstellingen waarvoor de betrokken veehouders inspanningen leveren. Met behulp van zowel pijler 1 als pijler 2 intensiveren we de bijdrage van land- en tuinbouw aan de klimaatdoelstellingen en versterken we de zorg en aandacht voor water, bodem, biodiversiteit en landschappen.

Via de bottom-up-aanpak van LEADER versterken we de open ruimte en het lokaal economische en maatschappelijk weefsel in de echte plattelandsgebieden. Dat doen we door in te zetten op de plattelandsuitdagingen open ruimte, klimaatneutraliteit, leefbare dorpen en kwalitatieve landschappen en leefomgeving.

Kennis, innovatie en samenwerking zijn doorheen al onze krachtlijnen essentiële elementen om in te spelen op de economische, ecologische en sociale doelstellingen.